

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Název diplomové práce: **Etické prvky psychoterapie jako jednoho z nástrojů sociální práce**

Autor diplomové práce: **Bc. Jana Jurigová**

Studijní obor: Etika v sociální práci

Vedoucí práce: Ing. Dr. Alois Křišťan, Th.D.

Oponent: PhDr. Ing. Marie Lhotová, Ph.D.

Obsahová složka:

Předložená diplomová práce je teoretickou studií koncepcí oborů sociální práce, etiky a psychologie v jejich „hraničních oblastech“, styčných či prolínajících se tématech a/nebo přístupech k člověku. Vybrané téma práce považuji za náročné. V zásadě jde též o problematiku vymezování kompetencí oborů vnímaných v praxi jejich představiteli mnohdy konkurenčně, proto je teoretické uchopení tématu velmi obtížné, ale zároveň jistě užitečné. Trochu mimo přesné kontury si autorka klade za cíl „**zaměřit se na etický rozsah v psychoterapii jako jednoho z nástrojů sociální práce**“ či jinak řečeno na jiném místě „**poukázat na určité etické aspekty, jež jsou úzce spjaté s psychoterapií**“. Slovní spojení „etický rozsah v psychoterapii“ není sice běžné, můžeme se jen domýšlet, že snad znamená podíl etických zásad či přístupů, které jsou v psychoterapeutické práci brány v úvahu. Jednodušeji by se nejspíše dala práce zacílit na hledání odpovědi na otázku, jaké místo má psychoterapie v sociální práci a jaké místo má etika v psychoterapii. Podle cíle práce ji autorka rozčlenila do čtyř hlavních kapitol, ve kterých se zabývala sociální prací, psychoterapií, terapeutickým vztahem a etikou.

Na první pohled se zdálo, že spíše než přibližovat a představovat jednotlivé obory a přístupy tak, jak to autorka učinila v první části práce, by bylo jistě přínosné pokusit se o komplexnější pohled integrující příslušná témata těchto oborů do konkrétnějšího celku. Při čtení textu napadají čtenáře otázky Jak má vlastně takový integrovaný celek vypadat? Je třeba se o něj snažit? Není realizovatelný

jen v činnostní sféře, tzn. dán osobností terapeuta, aniž by se dal lépe definovat v teoretických termínech? A těmito otázkami se dostáváme do zajímavé hraniční oblasti průniku těchto humanitních oborů. Předložená práce je cenná právě tím, že tyto otázky evokuje.

Autorka založila svou diplomovou práci na uchopení tří výše uvedených oborů v poměrně širokém rozsahu jejich poznatků. Nejpodrobněji se věnovala psychoterapii. K pochopení vztahu mezi sociální prací a psychoterapií se snažila napomoci vymezením ještě dalších oborů, a to psychiatrie a psychologie (str. 15). Velmi oceňuji zmínku o schizmatu přezívajícím v psychiatrii jak mezi výzkumnými proudy, tak v praktické práci s pacienty, týkající se biologické a sociální psychiatrie. Velmi oceňuji připomenutí sociální psychiatrie, která je skutečně oblastí opírající se o téma kompetence v dimenzi psychické abnormality a zkoumá nejenom změny psychického stavu, ale také problematiku změn sociálního fungování a zpřístupnění sociálního prostoru. Škoda jen, že definice psychiatrie uvedená v úvodu kapitoly (že psychiatrie je oborem, který léčí nemoci mozku) je přinejmenším problematická (str. 15). Pravděpodobně je vytržena z nějakého širšího kontextu, zdroj není uveden. Opravdu by mě zajímal. Oproti velmi dobrému vymezení sociální práce (jak ovšem u studentky sociální práce předpokládáme) toto vymezení psychiatrie jako oboru vzbuzuje nelibost svou hrubou nepřesností. Pro lepší pochopení místa psychoterapie ve vztahu k sociální práci, jak sama uvádí, se kromě psychiatrie snažila uvést definiční obor psychologie. Tato snaha o dobrou úplnou definici je vzhledem k rozsahu práce samozřejmě problémem a skutečně stejnou nelibost jako při definování psychiatrie lze prožívat s definicí psychologie, která je vymezena pouze v behaviorálním duchu jako studium chování. Co tedy jako taková má nabídnout sociální práci? Pro sociální práci to takto stačí? Napravila to naštěstí úvahou v závěru kapitoly o psychologii a jejím společném zaměření na kognitivní i emotivní procesy.

V nejširším rozsahu se věnovala psychoterapii. Vzhledem k cíli práce se zdá nadbytečný široký výčet různých psychoterapeutických přístupů ve 3. kapitole. Naštěstí jej nepojala jako učebnicový výklad, ale zaměřila se u každého z nich na jeden z nejdůležitějších účinných faktorů (též ve vztahu k tématu práce), a to na terapeutický vztah. Podívala se na psychoterapeutické přístupy přes terapeutický vztah nebo způsob realizace psychoterapeutického vztahu. Ten pak tvořil východisko pro popis každého přístupu. I tak je rozbor různých psychoterapeutických směrů a jejich pohledu na terapeutický vztah diskutabilní, protože v současné době je toto téma tak rozsáhlé, že vzhledem k rozsahu práce to nelze udělat systematicky. Podle jakého systému autorka terapeutické přístupy, zvláště ty novější řaditelné mnohdy k integrovaným přístupům, vybírala, není jasné. Domnívám se, že ani při hlubším rozboru by nebylo možné právě u těch uvedených více než u jiných poukázat na těsnější vazby k sociální práci a k větší „etické náročnosti“ právě v těchto přístupech. Doporučuji se na tuto otázku zaměřit při obhajobě.

Velmi dobře zpracovala různé pohledy na sociální práci. Vyjdeme-li z definice sociální práce, které uvedla, není jednotná odpověď na otázku, zda psychoterapie používaná v sociální práci je nějak specifická oproti psychoterapii používané např. ve zdravotnictví při práci s psychickými poruchami. Jaká má psychoterapie používaná v sociální práci specifika? Autorka zmiňuje bez poukazu na rozdílnost přístupů na str. 17 cíl: Individuální sebepoznání, které má za cíl zorientovat se lépe ve SVÉM světě, kdy v podstatě nečiní rozdíl mezi přístupy v sociální a klinické oblasti. Na jiném místě zmiňuje dokonce redukci psychoterapie, jestliže se odehrává mimo sociální oblast, v začátku práce hovoří dokonce o terapeutické pomoci, kdy sociální práce na sebe bere podobu psychoterapie, kde je důraz kladen na poznání osobnostních deficitů. jedince (str. 13). Lze potom provádět výčet různých psychoterapeutických přístupů? Je psychoterapie redukována, používá-li se pouze v sociální práci nebo je psychoterapie redukována, když se omezí pouze na vnitřní stav osobnosti a psychiky jedince, na deficity jedince

apod.? Řešení může být nejspíše na rovině psychoterapeutického vztahu. Je vztah sociální pracovník – klient vztahem psychoterapeutickým?

Pozn. Důvěru v psychoterapeutickém vztahu, pokud není výlučná směrem k psychoterapeutovi (str. 17) bych nepovažovala za rizikový faktor, toto považuji za nedorozumění vzniklé zřejmě v některém z kontextů v použité literatuře.

Co autorka vidí rozdílného v terapeutických přístupech v sociální práci a dále uváděných přístupech psychoterapie?

Pozn. Rogers hovoří o dostatečné podmínce terapie dané terapeutickým vztahem jen v prvním období formulace svých tezí.

Pozn. Pozor, imaginace není behaviorální intervence, ale většinou se používá v dynamických přístupech. Pouze v podobě systematické desenzitizace ji můžeme vnímat a řadit mezi behaviorální techniky.

Souvislost etiky a psychoterapie spatřuje autorka velmi správně ve zdrojích psychoterapeutického myšlení, které nachází styčné body ve filosofické tradici.

Správně konstatuje, že etické problémy jsou dány terapeutickým vztahem či vznikají v terapeutickém vztahu a také to, že etická dimenze se netýká terapeutické práce jen v rámci dodržování etických standardů, ale už terapeutovo chápání duševního zdraví je ovlivněno hodnotami v profesi a osobními hodnotami terapeuta, že terapeut během terapie reaguje na etickou dimenzi klientova příběhu jednak přirozeně lidsky a jednak z hlediska psychologických poznatků. Vyjadřuje se i k nehodnotící tradici psychoterapie a problematice hodnot v psychoterapii z hlediska terapeutovy práce i z hlediska klientovy explorační a snahy o sebereflexi. Pro praktickou aplikaci vyhledala v literatuře Dohertyho zásady pro práci s etickými aspekty a Vymětalovo vymezení profesionálních kompetencí psychoterapeuta se zřetelem k etickým požadavkům. Rámec práce s psychoterapeutickým vztahem v předchozí kapitole doplnila a uzavřela tématem vztahujícím se k mravním nárokům terapeuta

a klienta ve vztahu. Nastoluje též další od daného tématu se odvíjející otázky, např. přizpůsobení nebo změny hodnotového systému klienta nebo otázku hlubšího citového vztahu (zamilovanosti) terapeuta a klienta.

Klíčovou kapitolou je kapitola 4 o etice v psychoterapeutickém vztahu, principech morálního rozvažování v psychoterapii a charakteristika vybraných etických pojmů vyskytujících se v psychoterapeuticky orientované literatuře tvořících v psychoterapii klíčovou osu práce.

Formální stránka:

Několik chyb v interpunkci a trošičku slovenštiny nenaruší dobrý dojem. Práce je dobře logicky strukturovaná. Několikrát se vyskytuje termín přesná empatie. Osobně mi není jasné, co tímto souslovím autorka myslí?

Prezentace práce

Téma je zpracováno na 69 stranách a je rozděleno kromě Úvodu a Závěru do 4 kapitol. Seznam literatury obsahuje 36 literárních zdrojů (v češtině, angličtině, slovenštině). V příloze je Etický kodex psychoterapeutů.

Závěr:

Autorka diplomové práce prokázala zájem, odpovídající rozsah poznatků a schopnost práce s literaturou. Ačkoliv nedospěla k přesnému vyjasnění průniků a hraničních oblastí daných oborů, oceňuji její práci jako významnou pro obor, ve kterém studovala. Jistě nešlo v této diplomové práci monistické překlenutí zdánlivě rozporných koncepcí, ale přínosný je posun v myšlení o nich.

S radostí doporučuji práci k obhajobě.

Téma k obhajobě:

Viz výše v textu uvedené otázky.

Praha 10. 5. 2010

PhDr. Ing. Marie Lhotová, Ph.D.

